

A válaszok 123 olyan adatbázist – 81 európai, 30 amerikai és 12 nemzetközi rendszert – sorolnak fel, amelynek használatát kívánatosnak tartják. A javasolt adatbázisok négyötöde hagyományos bibliográfiai információt, egyötöde pedig adatinformációt tartalmaz. A leginkább igényelt szolgáltatások: CAS, MEDLARS, INSPEC–Physical Abstracts, INSPEC–Computing, Electric and Electronic Abstracts, U. S. Government Research Announcements (NTIS), Nuclear Science Abstracts, COMPENDEX, EXCERPTA MEDICA, INIS, AGRIS.

/NEWSIDIC. 1976. 21. sz. p. 12./

Diebold prognózisa a számítástechnika alkalmazásáról

A Diebold Group Inc. elnöke, John Diebold a New York-i egyetemen tartott előadásában az amerikai számítástechnikai ipart az ország harmadik-negyedik legnagyobb iparágaként jellemezte, amely 1975-ben 2300 millió dollár exporttöbbletet eredményezett. Az előadó szerint a következő húsz évre a legnagyobb fejlődési lehetőségek az elektronsugárral címezhető memóriában és a buborék memóriában rejlenek. A meglévő technika jobb felhasználása viszont három területen fog lényeges újdonságot eredményezni. Ezek: a *software* (amely lényegében még ma is „kézműves” ipar), *adat ki- és bevitelre szolgáló kisberendezések*, végül a *számítástechnika eredményeinek a mindennapi életbe való mind szélesebb körű behatolása*. Ez utóbbi területen már ma is sok előremutató jelenség figyelhető meg. Például:

az olasz telefontársaság az olasz származású amerikaiak számára elektronikus úton kívánja New Yorkba juttatni az olasz napilapokat;

a svéd Távközlési Minisztérium 8 várost összekapcsoló video-konferencia rendszere egyszerre 5 különböző konferencia lebonyolítására alkalmas;

küszöbön áll a betegbiztosítás, adó, állandó háztartási költségek automatikus átutalásának megvalósítása;

a Siemens cég olyan információs rendszeren dolgozik, amely a gépjárművezetővel közli az adott forgalmi helyzet és időjárás szempontjából optimális útvonalat;

kialakul az USA-ban az USA-n kívüli távhívási rendszer;

mikroprocesszor vezérli az autóbuzson a jegykezelő automatát, amely a beszállókat számolja, elkönyveli a pénzt, bankjegyet vált, számolja a kiszállókat, a nap végén teljes elszámolást készít;

kisebbségi útkeresztelések jelzőlámpáit a forgalmat figyelembe vevő mikroprocesszorok irányítják;

létezik már komputerizált italkeverő és italkészletező az éjszakai mulatóhelyeken;

telefon-rendeléseket számítógép veszi fel a raktárkészletnek megfelelően;

a Polaroid S 70 fényképezőgép 40 tranzisztoros logikája minden beállítási feladatot ellát és másfél másodperc alatt jó minőségű színes pozitívet készít;

a Ford gyár 1979-re tervezi számítógép beépítését gépkocsijaiba, ezzel – egyebek mellett – 20%-kal csökkenne az üzemanyagfogyasztás;

elektronikus játékok segítik a felnőttek és gyermekek tanulását.

A technológia úgy változik, ahogyan az igények kívánják a fejlődést. Az előadó szerint az a legfontosabb, hogy a számítástechnikai és alkalmazási ismeretek általánossá váljanak.

/Diebold predicts future computer applications = Information Hotline 8. köt. 6. sz. 1976. p. 1., 13./

(Valkó Péter)

KÖNYVTÁRI MUNKA – KÖNYVTÁROS HIVATÁS

Könyvtárközi együttműködés az Egyesült Államokban

A *Library Trends* 1975. októberi tematikus száma teljes egészében a könyvtárak együttműködésének problémáival foglalkozik.

Joe. W. KRAUS, az *Illinois-i Egyetem Könyvtárának igazgatója*, bevezetőjében utal arra, hogy a könyvtárak együttműködésének első jelei a távoli múltig követhetők: már századokkal ezelőtt volt olyan törekvés, hogy az olvasó valamilyen módon ahhoz a könyvhöz is hozzájuthasson, amely az adott könyvtárban nincs meg. A kiadványcserét végző intézmények közül az első 1817-ben alakult meg.

A napjainkig tartó fejlődés során a következő legfontosabb együttműködési formák határozhatók meg:

könyvtárközi kölcsönzés;

bibliográfiai hozzáférés biztosítása (főként központi katalógusok révén);

speciális megegyezések (elsősorban gyűjtőkori megosztás);

közös szerzeményezés és feldolgozás (a Farmington-terv és utóda, az NPAC – National Program for Acquisition and Cataloging; a Library of Congress központi katalóguscédula szolgáltatása, az OCLC – Ohio College Library Center rendszere) és

a kooperációs szervezetek kialakítása.

A könyvtárközi együttműködés utolsó 75 évének alakulásából leszűrhető néhány általános következtetés:

1. az együttműködés alapelvei nem újak, s elfogadásuk előtt már többször is megfogalmazták őket,
2. az együttműködő könyvtáraknak be kell látniuk, hogy a potenciális előnyök megérlik az egyéni teljesítmény csökkenésének kockázatát;
3. az egyes résztvevő könyvtárakon kívüli támogatásra is szükség van;
4. gondosan kipróbált technológiát szabad csak alkalmazni;
5. a tartós együttműködéshez szilárd szervezeti struktúrára van szükség.

Boyd R. KEENAN, az Illinois-i Egyetem politikai tudományok tanára, a korszerű technológia szerepét vizsgálja a könyvtárak együttműködésében. Kiindulópontja az, hogy a kooperációs munkában várható változásokat a könyvtári rendszeren kívüli erők és fejlemények alakítják majd ki. Már ma is észrevehető, hogy a kisebb, helyi könyvtárak éppúgy küzdenek az új technológia problémáival, mint a nagykönyvtárak. Igen fontos, hogy a könyvtárak naprakészen kövessék a politikai irányzatokat, s aktívan tájékoztassák a nagyközönséget ill. a politikai élet vezetőit.

Harry S. MARTIN, a Texas-i Egyetem Könyvtárának munkatársa, szerint régen az egyes könyvtárosok közti kölcsönös megértés, az informális megegyezések elegendők lehettek az együttműködéshez, de korunk erőteljesen integrált és technológiai jellegű társadalmának igényeit aligha elégíthetik ki. Fokozottan érvényes ez az Egyesült Államokban gyors ütemben fejlődő államközi (azaz: a tagállamok közötti) együttműködésre, amely egyértelmű jogi megalapozást igényel. A legcélszerűbb megoldásnak az tűnik, ha maguk a tagállamok kötnek szerződést egymással. A szövetségi kormány – elengedhetetlen – anyagi támogatásának biztosítására a leginkább megfelelő csatorna a kormány és az egyes tagállamok közti szerződés.

Roderick G. SWARTZ, a National Commission on Libraries and Information Science igazgatóhelyettese, is a könyvtárak együttműködésének szükségességét vizsgálja. Alaposan ismerni kell nemcsak a használók, de a nem-használók igényeit is, vagyis az egész társadalom információs szükségletét. A technológiai kommunikáció hagyományos és újabb formáira egyaránt szükség van. A használók szemszögéből az együttműködés legfontosabb trendjei:

1. a hagyományos könyvtárközi együttműködés hatékonyságának fokozása új technológiák alkalmazása és hálózati rendszerek kifejlesztése által;
2. további regionális és országos együttműködési törekvések, így pl. a könyvtárosok és információs szakemberek továbbképzése terén;
3. növekvő együttműködés az információs szolgáltatások használói és a könyvtárosok, tájékoztató szakemberek között;

4. korlátozott együttműködés a használói információs igények kutatói és a könyvtári és információs szolgáltatások vezetői, fejlesztői között.

Mary Edna ANDERS, a Southeastern States Cooperative Library Survey, Atlanta, igazgatója tanulmányában kifejti, hogy a tartósan eredményes együttműködés gondos tervezést feltételez, ez pedig megfelelő statisztikai információk nélkül nem érhető el. A történelmi tapasztalatok és a jelenlegi tendenciák egyaránt azt igazolják, hogy azok a könyvtári vezetők, akik a statisztikai adatok széles spektrumát használják fel döntéseik meghozatalához, lényegesen eredményesebbek. Az Egyesült Államoknak legfontosabb statisztikai intézménye, a National Center for Educational Statistics munkájában maximálisan figyelembe kívánja venni a döntéshozók igényeit.

A könyvtárközi együttműködésben legnagyobb súllyal részt vevő kormány szerv, az Office of Libraries and Learning Resources részéről Dorothy A. KITTEL számol be a szövetségi program megindítása (1964) óta tapasztalható fontosabb trendekről. Miután a programhoz az egyes tagállamokon belüli együttműködés szinte alapfeltétel, a regionális koordinációt végző intézmények bevonása révén az országos egységesség felé is megtehető az első lépések.

Részletesen, példaként Gerald R. BRONG, a Washingtoni Állami Könyvtár igazgatóhelyettese, Washington állam együttműködési programját mutatja be, különös tekintettel az államközi kooperációs törekvésekre. Hangsúlyozza, hogy az együttműködés emeli a szolgáltatások színvonalát. Az országos szolgáltatási program csak az egyes tagállamok együttműködési hálózatainak építőköveiből állhat össze.

A kooperatív könyvtári szolgáltatások szövetségi, központi támogatását nagymértékben befolyásolja az országos könyvtárak tevékenysége, az együttműködési programokban való részvétele. E könyvtárak ilyen típusú tevékenységét (melyek közül a legismertebb a Library of Congress osztott katalógizálási programja) tekinti át Russel SHANK és Madeline HENDERSON.

A Library of Congress, bár ezt jogszabály nem rögzíti, nemzeti könyvtár, s mint ilyen – az országos orvosi ill. mezőgazdasági könyvtárhoz hasonlóan – olyan országos rendszert épített ki, amely a használók és a közvetítő intézmények számára hozzáférhetővé teszi a bibliográfiai információkat és dokumentumokat. Ezzel egyúttal az egész országra kiterjedő egységes könyvtári szolgáltatási rendszer első elemeit hozták létre. A National Commission on Libraries and Information Science javasolta, hogy a teljes, országos könyvtári hálózat kialakítása érdekében koordinált tervezési tevékenység induljon meg, és javasolja egy Fehér Ház Konferencia összehívását is e témában.

Edward G. HOLLEY, a North Carolina Egyetem dékánja, a szakmai egyesületek szerepét vizsgálja a könyvtári hálózatok tevékenységében. Visszanyúlva az

1876-ban megalakult *Cooperation Committee* munkájáig, statisztikai adatokkal is szolgál a könyvtáros egyesületek további munkájának jobb megalapozásához. A könyvtári szolgáltatások országos vagy regionális méretű együttműködése feltételezi a különféle egyesületek szorosabb kooperációját is.

Heartsill H. YOUNG és munkatársai egy adott regionális könyvtáros egyesület, a *Southwestern Library Association* (SWLA) munkáját mutatják be. Ez tulajdonképpen államközi egyesület, amely az 1969–74 közötti időszakban sokféle módon támogatta a könyvtárak együttműködését.

A regionálisan szervezett szolgáltatási programok száma és jelentősége is egyre növekszik. Talán a legösszetettebb ezek közül a regionális orvosi könyvtári program, amelyet Donald D. HENDRICKS, a *Texas-i Egyetem Orvostudományi Könyvtárának igazgatója* mutat be. Ismerteti a nemzeti hálózat munkáját is, amelynek célja éppen a *munkamegosztás fokozása*. Hangsúlyozza az állami, regionális ill. országos rendszerek közelítésénél tapasztalható nehézségeket.

A könyvtárközi kölcsönzésben a „kivitelező” szerep végül is a könyvtárosokra hárul. Ezt a feladatot viszont csak a folyamatos továbbképzéssel lehet megfelelően ellátni. Marion E. MITCHELL és Donald D. FOOS a továbbképzést és ennek intézményeit mint az államközi könyvtárközi együttműködés egyik funkcióját vizsgálják. Figyelemre méltó, hogy a kooperációval kapcsolatban felismert igények közül a könyvtárosok elsőként említik a továbbképzést, a könyvtárosképzésben dolgozók viszont utolsóként. *A folyamatos képzés problémájának megoldásához szövetségi támogatás, országos program szükséges.*

Az Egyesült Államokban, ahol az egyes államok sok tekintetben, mint pl. az oktatásban is, nagyfokú autonómiával rendelkeznek, nagy jelentőségűek a *független kooperatív ügynökségek*, amelyeknek elsősorban a közép- és felsőoktatási intézmények akkreditálásában van jelentős szerepük. Johnnie E. GIVENS és Wanda K. SIVELLS azt vizsgálja, hogy ezek az ügynökségek milyen szerepet játszhatnak a könyvtárak együttműködésében. Sajnos úgy tűnik, hogy a könyvtárosok ill. az ügynökségek munkatársai még nem találták meg közös érdeklődési körüket. A jövő képe mégis biztató.

Az Egyesült Államokon kívüli tapasztalatok jelentős része ismét arra mutat, hogy a könyvtárközi együttműködés perspektívái kedvezőek. William VERNON JACKSON a *latin-amerikai tapasztalatokat* összegezi, ahol a biztató kezdeményezések ellenére még nem látszik kialakult fejlődési irány s a szükségesnél kisebb mértékben veszik át az egyes országok egymás pozitív tapasztalatait. Elizabeth HOMER MORTON a *kínai Kanadai tapasztalatait vizsgálja*. Kiemeli, hogy az elért eredmények önkéntes együttműködés révén alakultak ki. A jövő útját jelentősen befolyásolja az USA könyvtárügyével való szoros és aktív kapcsolat. *Az angliai*

együttműködést Jean M. PLAISTER ismerteti, aki a *British Library* kiemelkedő fontosságát hangsúlyozza. A *Lending Division* már a nemzetközi együttműködés terén lép előre, s ily módon az USA könyvtári szolgáltatási rendszerét is befolyásolja.

A kötet 16 tanulmánya természetesen nem foglalkozik a könyvtárközi együttműködés minden területével. Nem, vagy csak igen kis mértékben esik szó a nemzetközi együttműködésről, szakkönyvtárak és más speciális könyvtárak kooperációjáról, a meghatározó fontosságú gazdasági tényezőkről, a már meglévő társulásokról.

A tanulmányok magyarországi alkalmazását nehezíti az, hogy a szerzők zöme, a sok szempontból igen speciális, nemcsak a hazaitól, de általában az európaítól is eltérő amerikai szervezet ismertetésére szorítkozik.

/Library cooperation = Library Trends, 24. köt. 2. sz. 1975. p. 157–423./

(Sárdy Péter)

Tennivalók a szovjet tudományos, műszaki- és szakkönyvtárak fejlesztésében

A Szovjetunióban kb. 60 ezer tudományos, műszaki- és szakkönyvtár működik. Állományuk meghaladja a 2 milliárd egységet. Évente mintegy 40 millió olvasót látnak el. Ez a hatalmas intézményrendszer az elmúlt ötvenes években jelentős fejlődésen ment át: dinamikusán nőtt és minőségében javult az állománya, korszerűsödött a feltárás, kibővült és minőségileg fejlődött az olvasótábor, változatosabbak lettek a szolgáltatások.

A könyvtárakkal szemben támasztott igények azonban megkövetelik, hogy a soron következő ötvenes periódusban – 1976–1980 között – a fejlődés még erőteljesebbé, a fejlesztés pedig céltudatosabbá váljék. Mindenekelőtt az alábbi tennivalókra kell koncentrálni:

1. Az állományépítés terén

létre kell hozni az egységes ágazati és területi tájékoztatói állományokat, mint a hozzájuk csatlakozó könyvtárak állományépítésének koordinációs eszközeit;

a tervezés centralizálásával – ágazatonként és területenként – meg kell javítani a gyűjtőkori munkálatokat; be kell fejezni a területi szabadalmi társakat, szabványtárakat és ipari katalógustárakat kiépítését;

tökéletesíteni kell a tároló könyvtárak munkáját, ki kell használni a bennük rejlő lehetőségeket;

a használói igények ismeretében aktív hatást kell gyakorolni a könyv- és folyóiratkiadásra;

ki kell dolgozni az egyes könyvtárak állományfejlesztésének értékelésére alkalmas közgazdasági módszereket; meg kell oldani a könyvkereskedelemben nem kerülő kiadványok terjesztését (tárcaközi vonatkozásban is).

2. Az állományfeltárásban el kell érni a megjelent kiadványok minél teljesebb központi katalógizálását és a